

657 SAYILI DEVLET MEMURLARI KANUNUNA GÖRE **MEMURLARIN ÖDEV VE SORUMLULUKLARI**

Devlet Memurları, kendilerine verilen görevleri kesintisiz bir biçimde ve hizmetin gereğine uygun olarak, yürütmek zorundadırlar. Devlet memurlarının, görevlerini yaparken yerine getirmeleri gereken bazı ödevleri vardır. Bunlar, yasalara saygılı olma, tarafsız hareket etme, üstün emirlerine uyma, iş başında bulunma, mal bildirimi, uyumlu giyinme, görev yerinde oturma gibi ödev ve yükümlülüklerdir.

1-Anayasaya ve Devlete Bağlılık: Devlet memurları görevlerini yerine getirirken Anayasaya bağlı kalmak ve yasalara saygılı olmak zorundadır. Bu hukuk devleti anlayışının zorunlu bir sonucudur. Anayasanın 129. maddesi, memurların ve diğer kamu görevlilerinin “Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunmakla yükümlü” olduklarını belirtmiştir. Devlet Memurları Kanununda bağlılık konusu ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiştir. Buna göre, Anayasaya bağlılığın yanında, rejime, devlete ve millete bağlılığa da önem verilmiş ve Millet'in hizmetinde olan memurların her durumda Devletin menfaatlerini korumakla yükümlü olduklarını belirtmiştir. Memurlar, ülkenin bağımsızlığını ve bütünlüğünü bozan, Cumhuriyetin güvenliğini tehlikeye düşüren herhangi bir faaliyette bulunamazlar.

Devlet Memurları Kanunu, memurların”sadakat” yemini yapacaklarını ve “yemin belgesi” imzalayacaklarını öngörmektedir.

Asli devlet memurluğuna atananlar, düzenlenen törende aşağıda metni bulunan yemini ederler ve yemin belgesini imzalayarak göreve başlarlar:

“Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına, Atatürk İnkılap ve İlkelerine, Anayasada ifadesi bulunan Türk Milliyetçiliğine sadakatla bağlı kalacağımı; Türkiye Cumhuriyeti Kanunlarını millet hizmetinde olarak tarafsız ve eşitlik ilkelerine bağlı kalarak uygulayacağım; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyip, koruyup, bunları geliştirmek için çalışacağım; insan haklarına ve Anayasanın temel ilkelerine dayanan milli, demokratik, laik, bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarımı bilerek, bunları davranış halinde göstereceğime namusum ve şerefim üzerine yemin ederim.” DMK 6.Md.

2- Tarafsızlık

Memurlar görevlerini dil, ırk, cinsiyet, siyasal düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayrımı yapmadan yerine getirmekle yükümlüdürler. Memurlar, herhangi bir siyasal parti veya kişinin yararını ve zararını amaçlayan bir davranışta bulunamazlar. Görevlerini tarafsız olarak yerine getirmek zorundadırlar. DMK 7. Md.

3- Emirlere Uyma ve Hukuka Aykırı Emir

Memurlar, kanun, tüzük ve yönetmeliklerde belirtilen esaslara uymakla ve amirler tarafından verilen görevleri yerine getirmek ve görevlerinin iyi ve doğru yürütülmesinden üstlerine karşı sorumludurlar. Gerçekten her yönetsel kuruluş içindeki görevliler arasında geniş anlamda bir

kademeleşme vardır. Memur üstünün emirlerine, hukuka aykırı emre ilişkin kurallar saklı kalmak üzere, uymak zorundadır.

Memur üstünden aldığı emri, hukuka aykırı görürse, emri yerine getirmez ve aykırılığı emri verene bildirir. Üstün emrinde direnmesi, emrini yazılı olarak tekrarlaması durumunda, memur emri yerine getirir; emri veren sorumludur. (m.11) Burada söz konusu olan sorumluluk, ceza sorumluluğu değildir. Çünkü, konusu suç olan emir, hiç bir biçimde yerine getirilmez; yerine getiren kimse sorumluluktan kurtulamaz.

Bu ceza hukukunun ve Anayasanın temel ilkelerinden olan “cezaların kişiselliği” kuralının bir sonucudur. Yalnız konusu suç olan bir emri yerine getiren değil, emri veren de sorumludur.

4- İş başında Bulunma

Memurlar, günlük çalışma saatlerinde işbaşında bulunmak ve hizmeti kişisel olarak yürütmekle ödevlidir. Kurumların günlük çalışma saatleri bölge ve hizmetin niteliğine göre saptanır. Merkezde bu düzenleme Bakanlar Kurulu kararı ile, illerde Valiler tarafından yapılır.

Devlet Memurları Kanunu, günlük çalışma saati saptama yerine haftalık çalışma saati saptama yoluna gitmiştir. Buna göre, memurların haftalık çalışma süresi, Cumartesi ve Pazar günleri çalışmamak üzere 40 saattir. (Md.99)

2368 sayılı “Sağlık Personelinin Tazminat ve Çalışma Esaslarına Dair Kanun”un 2 inci maddesi uyarınca kamu sağlık hizmetlerinde çalışan sağlık personelinin haftalık kanuni çalışma süresi **45 saattir**. Ancak, bu Kanunun birinci maddesi kapsamına giren personelden 1219 sayılı “Tababet ve Şuabatı San’atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun” hükümlerine göre meslek ve sanatlarını serbest olarak icra etme hak ve yetkisine sahip olanlar, iş güclüğü, iş riski ve teminindeki güçlük zamları veya bu mahiyetteki zamlardan yararlanmamak kaydı ile mesleğini serbest olarak icra eden sağlık personeli ile sağlık hizmetleri sınıfı dışındaki diğer çalışan personel için ise haftalık çalışma süresi 40 saat olarak belirlenmiştir. Sağlık kurum ve kuruluşlarında çalışan personelin ilgili mevzuatlarda öngörülen mesai sürelerini kesintisiz olarak tamamlamaları gerekmektedir. Hizmetler, Valiliklerce belirlenen mesai başlama saati doğrultusunda başlatılacak, verilen hizmetlerin sürekli olduğu dikkate alınarak hizmete ara verilmeyecektir. Sağlık hizmetlerinin sunulduğu mesai saatleri içerisinde (özellikle öğle saatlerinde 12.00-13.00) hekimlerin muayenehanelerine gitmeleri yasaktır. Çalışan personelin öğle yemekleri ise saat 12.00-13.00 arasında hizmeti aksatmayacak şekilde münavebeli olarak verilecek, bu saatlerde hizmetin devamını sağlayacak şekilde birimlerde personel bulundurulacak hizmete devam edilecektir.**(Sağlık Bakanlığının 01.10.2004 tarih ve 16637 sayılı 2004/124 Genelgesi)**

5- Mal Bildiriminde Bulunma

Anayasanın 71. maddesi, kamu hizmetine girenlerin mal bildiriminde bulunmalarını istemektedir. Devlet Memurları Kanunu da bu konuda, devlet memurlarının, kendileriyle eşlerine ve velayetleri altındaki çocuklarına ait taşınır ve taşınmaz malları, alacakları ve borçları hakkında, özel yasada yazılı hükümler uyarınca mal bildiriminde bulunmalarını öngörmektedir.(m.14)

Bu konu ayrıca, 3628 sayılı Mal Bildiriminde bulunulması, rüşvet ve yolsuzluklarla mücadele kanununda düzenlenmiştir. Bu kanuna göre sonu 0 ve 5'le biten yılların en geç şubat ayı sonuna kadar mal beyanları yenilenir. **Mal varlığında önemli bir değişiklik olması halinde bir ay**

içerisinde ek mal beyanı verilmesi zorunludur.(mal varlığında, aldığı net maaşın 5 katından fazla oranda artış olanlar ek mal beyanı vermek zorundadır.)

6- Uyumlu Giyinme

Devlet memurlarının giyim ve kuşamları, yasa, tüzük ve yönetmeliklerle düzenlenmiştir. Memurlar bu düzenlemelere uygun olarak giyinmek zorundadırlar. (Ek m.19) 1982 tarihli Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetine ilişkin Yönetmelik bu konudaki esasları koymuştur.

7- Görev Yerinde Oturma

Devlet Memurları, görev yaptıkları kurum ve hizmet birimlerinin bulunduğu yerleşme merkezinde oturmaları zorunludur. Memurlar görevlerini aksatmamak koşulu ve yetkili üstün izni ile bu kurala uymayabilirler. (Ek m.20)

8- Resmi Belge, Araç ve Gereçleri Geri Verme

Devlet memurları görevleri sona erdiğinde, görevle ilgili resmi belge, araç ve gereçleri geri vermekle yükümlüdürler. Bu yükümlülük memurun mirasçılarına da geçmektedir.

Memurlar, görevleri ile ilgili belge, araç ve gereçleri belli yerlerin dışına çıkaramayacakları gibi özel işlerinde de kullanamazlar (m.16)

MEMURLAR İÇİN KONAN YASAKLAR

Kamu hizmetini yürüten devlet memurlarının, gerek hizmet içinde, gerekse hizmet dışında bazı etkinliklerde bulunmaları yasaklanmıştır. Böyle bir davranış, hizmetin gereğinden doğmaktadır. Memurlara konan yasaklar arasında, başka görev alma, birlikte çekilme, ticaret ve kazanç getirici faaliyetlerde bulunma, hediye ve çıkar sağlama, siyasi partilere girme gibi, yasaklar, yer alır.

1- Başka Görev Alma Yasağı

Memur, normal olarak bir kadro işgal edebilir. Esasen Memurin Kanunu da asaleten iki memuriyetin bir kimse üzerinde birleşmeyeceği esasını koymuştu. Buna rağmen, uygulamada, “ek görev” devamlı bir duruma getirilmiş, hatta bazı kuruluşlarda bir memur için iki kadro kullanma normal sayılmıştır. Bu duruma son vermek için, Devlet Memurları Kanunu, kural olarak memurları ikinci bir görev verilmesini yasaklamıştır. (Md.87)

Yasaya göre devlet memurları çok sınırlı bir biçimde yasalarda, öngörüldüğü ölçüde ikinci bir görev üstlenebilirler. Örneğin öğretmenler, okul müdürlüğü, müdür yardımcılığı gibi , yönetsel bir görev alabilirler. Doktorlar, Sağlık Müdürü, Sağlık Müdür Yardımcılığı, Başhekim, Başhekim Yardımcılığı görevlerini ikinci görev olarak üstlenebilirler. (Md.26-27)

2- Grev ve Birlikte Çekilme Yasağı

Devlet Memurları Kanunu, devlet memurlarının kamu hizmetlerini aksatacak şekilde memurluktan birlikte çekilmelerini, işi yavaşlatmalarını, grev kararı vermelerini, grev düzenlemelerini, ilan etmelerini bu yolda propaganda yapmalarını yasaklamıştır. ([m.26.27](#)) Ayrıca Ceza Kanunu 236 ncı maddesi ile, yukarıda değinilen konuları kapsamı içine almış ve suç saymıştır.(DMK 125.Md. E/a)

3- Ticaret ve Kazanç Getirici Faaliyetlerde Bulunma Yasağı

Devlet memurları, Ticaret Kanununa göre “tacir” veya “esnaf” sayılmalarını gerektiren faaliyetlerde bulunamazlar. (m.28) Bunlar ticari mümessil veya ticari vekil olamayacakları gibi, kollektif ortaklıklarda ortak veya komandit ortaklarda, Komandite(sınırsız sorumlu) ortak da olamazlar; ticaret ve sanayi kuruluşlarında görev alamazlar. Böylece devlet memurlarının ticaretle birlikte, diğer kazanç getirici faaliyetlerde de bulunmaları yasaklanmıştır.(DMK 125.Md. D/h)

Yasada, genel olarak yasaklanan faaliyetler sıralanmakla beraber, bunun dışında kalanlardan bazıları, gerekli görüldüğünde, kuruluş yasaları, yahut görev ve çalışma yönetmelikleri ile yasaklanabilecektir.

Devlet memurları, üyesi buldukları yapı ve tüketim kooperatiflerinin yönetim ve denetim organlarında görev alabilirler. Devlet Memurları, kendileri için yasak olan faaliyetlerin eşleri veya velayetleri altında bulunan çocukları tarafından yapılması halinde, durumu onbeş gün içinde bağlı oldukları kuruma bildirmekle yükümlüdürler.

2368 sayılı sağlık personelinin tazminat ve çalışma esaslarına dair kanunla sağlık personeline mesai saatleri dışında mesleklerini serbest olarak icra etme hakkı tanınmıştır.

4- Hediye ve Çıkar Sağlama Yasağı

Devlet memurlarının hediye istemeleri veya çıkar sağlama amacı ile hediye kabul etmeleri veya iş sahiplerinden borç para almaları yasaktır. (m.29) (DMK 125.Md. D/c)

Devlet memurlarının denetimi altında bulunan veya kendi görevi veya kurumu ile ilgili olan bir kuruluştan, her ne ad ile olursa olsun, çıkar sağlamaları da yasaktır.(m.30)

5- Siyasal Partilere Girme Yasağı

Devlet Memurları Kanunu, memurların siyasal partilere girmelerini, herhangi bir siyasal parti veya kişinin yararını veya zararını hedef tutan davranışta bulunmalarını yasak etmiştir.(m.7) (DMK 125 E/c)

6- Gizli Bilgileri Açıklama Yasağı

Memurlar, görevlerinden ayrılmış olsalar bile, kamu hizmetleri ile ilgili gizli bilgileri, yetkili bakanın yazılı izni olmadıkça açıklayamazlar.(m.31) (DMK 125.Md. E/h)

Memurlar, kamu görevlileri ile ilgili olarak kitle haberleşme araçlarına bilgi, ya da demeç veremezler. Bu konuda gerekli bilgiler bakanın yetkili kıldığı görevliler, illerde valiler, ya da yetkili kılacakları görevliler tarafından verilir. (m.15)

7- Dernek Kurma ve Derneklere Üye Olma Yasağı

Anayasanın 33. Maddesinde, herkesin önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahip oldukları belirtildikten sonra, aynı maddenin son fıkrasına göre, yukarıdaki kural “silahlı kuvvetler ve kolluk kuvvetleri mensuplarına ve görevlerinin gerektirdiği ölçüde Devlet memurlarına kanunla sınırlamalar getirilmesine engel değildir.”

8- Ayrıldığı Kuruma Karşı Görev Alma Yasağı

Memurların görevden ayrıldıktan sonra, memurluk yetki ve imkanlarının kişisel çıkar için kullanılmasını önlemek amacı ile bazı önlemler alınmıştır. Görevden ayrılan memurun belli bir süre, eski kurumlarına karşı görev ve iş alma yasağı konmuştur. (2531 sayılı yasa) Görevlerinden ayrılanlar, ayrıldıkları, tarihten önceki iki yıl içinde hizmetinde buldukları kuruma karşı,

ayrıldıkları tarihten başlayarak, üç yıl süre ile, kurumdaki görev ve faaliyet alanları ile ilgili konularda, doğrudan veya dolaylı olarak görev ve iş alamazlar, taahhüde giremezler, komisyonculuk veya temsilcilik yapamazlar.

MEMURLARIN MALİ SORUMLULUĞU

Memurların hukuksal yönden iki çeşit sorumluluğu vardır. Bunlardan biri “yönetilenlere karşı” diğeri “yönetime karşı” olan sorumluluklarıdır. Bunlar, Devlet Memurları Kanununun 12 ve 13. maddelerinde ve Anayasanın 129. maddesinde düzenlenmiştir. Devlet Memurları Kanununun 12. ve 13. maddelerinin uygulanmasını göstermek üzere, Bakanlar Kurulu 1983 yılında bir de yönetmelik çıkarmıştır. Bu yönetmelik, yalnız memurların kişilere ve yönetime karşı mali sorumluluklarını değil, amirlerin de sorumluluklarını düzenlemektedir. **(1983 tarihli Devlete ve Kişilere Memurlarca verilen zararların nevi ve miktarlarının tespiti, takibi, amirlerinin sorumlulukları, yapılacak diğer işlemler hakkında yönetmelik)**

1- Yönetilenlere Karşı Sorumluluk

Devlet Memurları Kanununun 13. maddesine göre “Kişiler, kamu hukukuna tabi görevlerle ilgili olarak uğradıkları zararlardan ötürü, bu görevleri yerine getiren personel aleyhine değil, ilgili kurum aleyhine dava açarlar. Kurumun genel hükümlere göre sorumlu personele rücu hakkı saklıdır”

Devlet Memurları Kanununun getirdiği sistem, hem memuru hem de yönetilenleri koruyan bir sistemdir. Yönetilenler, karşılarında ödeme gücü olan yönetimi bulmakta, memur ise, yönetilenlerin dava açma tehdidinden kısmen de olsa uzaklaşmaktadır.

Devlet Memurları Kanunu yürürlüğe girdikten sonra da eskiden olduğu gibi, kamu görevlilerin hizmetten ayrılabilen kişisel kusurlarından dolayı açılan tazminat davalarına adliye mahkemelerinde bakılmıştır. Devlet Memurları Kanununun 13. maddesi ise tazminat davalarına uygulanmıştır. Nitekim Anayasa Mahkemesi de bir kararında, Devlet Memurları Kanununun 13. maddesini “personelin kişisel eylem ve kusurları ile verdikleri zararlardan dolayı kişiler tarafından aleyhlerine Adliye Mahkemelerinde açılacak tazminat davalarını önleyen ve kaldıran bir hüküm” olarak görmüştür. Bu görüş, genel olarak, hem yargı yerlerince, hem de öğretide benimsenmiştir.

1982 Anayasası, bu alanda yeni bir düzenlemeye giderek 129. maddesi ile aşağıdaki kuralı getirmiştir:

”Memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan tazminat davaları, kendilerine rücu edilmek kaydıyla ve kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun olarak, ancak idare aleyhine açılabilir.” Anayasa böylece, memurların üçüncü kişilere karşı sorumluluğu açısından “güvence” sistemini getirmiştir. Buna göre, tazminat davalarının memura karşı değil, yönetime karşı açılması gerekecektir. Anayasanın bu kuralını salt olarak uygulamak, kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken, kin, garez, husumet gibi duygular altında hareket ederek, yetkilerinin kullanılması ile ilgili olmayan, ağır ve hizmetten ayrılabilen kişisel kusurlarını, “kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan” saymak, amacı aşan bir yaklaşım olur. Kamu görevlisinin yetkisini kullanırken işlediği kusur, özellikle suç düzeyine ulaşmış ise, Anayasanın öngördüğü güvence sisteminin bu gibi durumları da kapsadığı söylenemez ve bu kamu görevlisinin bizzat kendisine, adliye mahkemesinde tazminat davası açılabilir.

2- Yönetime Karşı Mali Sorumluluk

Memurların yönetime karşı mali sorumlulukları vardır. Devlet Memurları Kanununun 12. maddesindeki düzenlemeye göre, memurların yönetime karşı olan mali sorumlulukları aşağıdaki gibi özetlenebilir.

a) Devlet memurları kasıt, kusur, ihmal veya tedbirsizlikleri sonucu yönetime karşı verdikleri zararlardan kişisel olarak sorumludurlar.

b) Memurun yönetime verdiği zarar “rayiç bedel” üzerinden hesap edilir.

c) Zararın ödettirilmesi için genel kurallara göre memura karşı dava açılır.

d) En alt derecedeki memurun brüt aylığının yarısını geçmeyen zararlar, memurun kabul etmesi halinde, disiplin üstü veya disiplin kurulunun kararına göre ilgili memurca ödenebilir.

Yönetimin memura karşı olan tazminat isteklerini, yönetimin kendiliğinden yerine getirmesine yargı içtihatları müsaade etmemektedir. Bir Danıştay içtihadı birleşme kararında belirtildiği üzere, yönetimin bir memurun maaşından kendiliğinden kesinti yapması mümkün değildir. Memura yapılan fazla ödemelerin, belli koşullar altında, yargı kararına gerek kalmadan, yönetimce geri alınabileceğine ilişkin Danıştay içtihadı da vardır.

Yönetimin memurdan elde edemediği tazminat istekleri için, adliye mahkemesine başvurması ve memuru karşı tazminat davası aması gerekmektedir. Adliye mahkemeleri de bu gibi hallerde haksız fiil esaslarını uygulamaktadır.

Yönetimin memurdan tazminat istemesinin bir nedeni de, memurun yönetilenlere verdiği zarardan dolayı, yönetimin tazminata mahkum edilmesidir. Bu gibi durumlarda, yönetim memura “rücu” edebilir. Memurun kişisel kusurundan dolayı, yönetimin bireylere ödediği tazminatı, memurdan geri alabilmesi için, memura karşı adalet mahkemelerinde dava aması gerekir. Yönetim bu tür alacağını kendiliğinden alamaz; başka bir deyişle memurun aylığından kesemez; kesebilmesi için yasalarla açıkça yetkili kılınması gerekir. Bizim hukuk sistemimize göre, yasalarla yönetim yetkili kılınmadıkça, hiç bir işlem, ya da eylemde bulunamaz, kendi hakkını kendisi alamaz.

Çalışmalarınızda başarılar dilerim.

Av.etin TANBAY